

„Nélkülünk nem megy: A könyvtárak szerepe a közösségi tudományban” - Konferencia az MTA KIK szervezésében

29.5.2026 - | Magyar Tudományos Akadémia

A napjainkban egyre népszerűbb közösségi tudomány személyes élményt, a tudományos munka és gondolkodásmód megtapasztalását nyújtva kapcsolja be a civileket a tudományos kutatások világába. Milyen kulcsszerepet tölthetnek be ebben a könyvtárak? Milyen hazai kezdeményezéseket vagy nemzetközi minták alapján megvalósuló projekteket indítanak vagy koordinálnak könyvtáraink a közösségi tudomány területén? És egyáltalán mennyire újdonság ez a tevékenység a könyvtárak életében? Az Akadémia 200 éves Könyvtárának „Nélkülünk nem megy: A könyvtárak szerepe a közösségi tudományban” című konferenciája ezeket a kérdéseket járta körül.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ égisze alatt 2024-ben Községi Tudomány Roadshow indult. A roadshow keretében nyolc vármegyei és egyetemi könyvtár kapott inspirációt közösségi tudományos projektek létrehozására. Az MTA Könyvtár és Információs Központ *Nélkülünk nem megy: A könyvtárak szerepe a közösségi tudományban* című konferenciája 2026. május 20-án e projekteket és projektterveket bemutatva világított rá arra, hogy

a könyvtárak mint közösségi terek hídszerepet tölthetnek be a közösségi tudományban.

A közösségi tudomány (*citizen science*) a tudományos kutatások olyan, egyre népszerűbb megvalósulási formája, amelynek során a tudományos közösség laikusokat – például önkénteseket, diákokat, aktív nyugdíjasokat, helyi közösségeket – is bevon egy-egy kutatási folyamatba.

A közösségi tudomány révén az adott téma vagy kutatási terület iránt érdeklődő résztvevők adatgyűjtéssel, megfigyelésekkel és elemzésekkel járulnak hozzá a tudományos projektekhez, legyen szó környezeti monitorozásról, biológiai felmérésekről vagy technológiai kutatásokról.

A közösségi tudomány támogatja a tudományos ismeretterjesztést, növeli a kutatások társadalmi hatását, és olyan adatbázisokat hoz létre, amelyekkel szélesebb körű, részletesebb elemzések készülhetnek.

Monok István, az MTA KIK főigazgatója a konferencia résztvevőit köszöntő beszédében kiemelte: azzal, hogy az 1994. évi XL. törvény a Magyar Tudományos Akadémiáról kimondta, hogy az Akadémiát nemcsak az akadémikusok, hanem a nem akadémikus köztestületi tagok is alkotják, az Akadémia valójában már ekkor nagyot nyitott a magyar tudományos élet közösségi volta felé. A Magyar Tudományos Akadémia köztestületének pedig az MTA elnöke, Freund Tamás két elnöki ciklusa során minden korábbinál fontosabb szerepet adott. Monok István felhívta a figyelmet a Tudománybarát Település Mozgalomra is, amely a Magyar Tudományos Akadémia társadalom iránti nyitottságát képviseli, és amelynek fő célja, hogy „a települések polgárai a tudományos ismereteket és kapcsolatokat mind jobban felhasználják a maguk, a családjuk és a lakóhelyük javára, a települési közösség fejlesztésére, hagyományai ápolására, és tudománybarát kisközösségeket, társadalmat és nemzetet alkossanak”.

„A közösségi tudomány a könyvtárakban sok szempontból fontos. Nem egyszerűen arról van szó, hogy kell egy fogaskerék a tudós és az érdeklődő honpolgár között, és hogy ezt a szerepet a könyvtár nagyon is el tudja játszani, hanem ennél sokkal többről – fogalmazta meg Monok István. – Az a közösségi tudomány, amelyet a világ könyvtárai felkarolnak, közelebb tudja vinni a tudóst és a tudományt a könyvtárakon keresztül a hétköznapi értelmiségi emberhez. Az értelmiségi ember pedig a partnere lesz a tudósoknak e mozgalomban, és közben ráhangolódik a tudomány belső logikájára. Ez sokkal különlegesebb élmény annál, mint hogy érdeklődő értelmiségiként elolvasok egy tanulmányt.

A közösségi tudomány a kultúra és a tudomány polgári nyilvánosságot nyeresének fontos intézménye. A társadalom színvonalas közéletének megteremtéséhez járul hozzá úgy, hogy ezzel egy időben egészen mély és személyes tudományos tapasztalatot nyújt, és egyben a közös gondolkodás valódi megteremtésének lehetősége is.

A közösségi tudományban részt vevő ember rájöhet arra, hogy az ő rövidre zárható igazsága nem az egyetlen út, hanem az igazság bonyolultabb ennél. Mindez valóban a társadalom kulturális felemelkedéséhez és általános kulturáltságához vezet. A közösségi tudomány tehát nagyon komoly lehetőség – és nagyon komoly felelősség.”

Kalydy Dóra, az MTA KIK általános főigazgató-helyettese a Közös Tudomány Roadshow másfél éves tapasztalatait foglalta össze előadásában: „A közösségi tudomány a könyvtárak számára nagy lehetőség és fontos feladat. És mindenekelőtt együttműködés is a különböző könyvtártípusok között. Ehhez nagyon fontosak a képzések is a közösségi tudomány területén.”

Az MTA KIK a Tokaj-Hegyalja Egyetemmel együttműködésben ezért létrehozott egy szakirányú továbbképzést a közösségi tudomány témájában.

A továbbképzést azoknak ajánlják, akik segítőként, aggregátorokként vesznek részt a könyvtárak közösségi tudományos projektjeiben. Könyvtárosokra, levéltárosokra, múzeumpedagógusokra, pedagógusokra és minden érdeklődőre szeretettel számítanak a képzés létrehozói.

„A könyvtár az a természetes aggregátor, amely a kutatók és az önkéntesek között jelen tud lenni – hangsúlyozta Kalydy Dóra. –

A minőségi közösségi tudománynak mindenki számára megfelelő tere tud lenni a könyvtár.

A közösségi tudomány méltó a könyvtárhoz, méltó a kutatóhoz, és méltó az önkénteshez is.”

Az MTA KIK általános főigazgató-helyettese azt is megfogalmazta, hogy

fontos lenne Magyarországon is létrehozni a közösségi tudománynak egy olyan központját, amely origó és kiindulási pont lehet. Az MTA Könyvtára már elindult ebbe az irányba.

Mivel a közösségi tudomány a nyílt tudomány (*open science*) egyik ága, MTA Open Access néven megkezdte működését az MTA KIK egy alhonlapja. Ezt a közeli jövőben szeretnék úgy továbbfejleszteni, hogy szerepeljenek rajta a hazánkban futó, könyvtárakhoz kapcsolódó közösségi tudományos programok.

„Egy könyvtár már nem könyvtár. Akkor tudunk jól együtt dolgozni, hogy ha összefogunk, és együtt megyünk előre”

– mondta Kalydy Dóra.

Ennek az összefogásnak adott teret az MTA KIK konferenciája, amelyen a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, a Pécsi Tudományegyetem Tudásközpontja, az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Tittel Pál Könyvtára, a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár, a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtár és Levéltára, a miskolci II. Rákóczi Ferenc Könyvtár, a zalaegerszegi Deák Ferenc Városi és Megyei Könyvtár munkatársai osztották meg tapasztalataikat a roadshow-ról és a közösségi tudományban rejlő lehetőségekről.

Kovácsné Koreny Ágnes főigazgató és Kuczkó Andrea, az FSZEK Körúti Könyvtárának igazgatója előadásukban megvilágították a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár színes arculatát. Az FSZEK egyszerre közkönyvtár, országos szakkönyvtár, központi könyvtára pedig egyetemi könyvtárként is működik, emellett a könyvtárnak hagyományosan erős a helytörténeti tevékenysége is. A közösségi tudomány jegyében megvalósuló projektjei közül több is helytörténeti jellegű.

Az FSZEK alapításának 120. évfordulóján, 2025 októberében indította el a Budapest Elektronikus Archívumot, amely olyan unikális anyagokat tartalmaz, mint például a 150. születésnapját ünneplő Andrássy útról szóló dokumentumok, egy, a Király utca Kiskörút és Nagykörút közötti szakaszának történeti változásait bemutató gyűjtemény vagy a Ráday Mihály Emlékprojekt.

Az előadók hangsúlyozták, hogy

a digitalizáció nemcsak átmentés az utókornak, hanem egy élményanyag megteremtésének a lehetősége is. Ráadásul egy adatbázisnak nincs vége, mert folyamatosan bővíthető.

A Pécsi Tudományegyetem Tudásközpontjának közösségi tudományos projektjeit bemutatva Lovász Dávid hangsúlyozta, hogy a könyvtárak nincsenek egyedül: kapcsolatban állnak egymással, egyetemekkel, közgyűjteményekkel.

Az előadó többek között két nagy európai projekt Pécsen megvalósuló magyarországi hajtásait mutatta be. A Szúnyogmonitor a lakosság segítségével már 2019 óta térképezi fel a hazánkban előforduló inváziós csípőszúnyogokat, míg a témában ezzel rokon Rovar Piknik célja, hogy a közösségi kutatás erejével vizsgálja a hazánkban még mindig széles körben alkalmazott kémiai szúnyoggyérítés környezeti kockázatait, és felhívja a figyelmet természeti értékeink, biodiverzitásunk megóvására. A DRYvER program pedig azzal a jelenséggel foglalkozik, hogy a korábban állandó vízforgalommal jellemezhető vízfolyások jelentős része mára egyre gyakrabban kiszárad, vagy egyre kevesebb vízmennyiséget szállít. A közösségi tudomány eszköztárát is használó DRYvER fő célja, hogy az összes kapcsolódó tudományterületen átívelő megközelítéssel globális szinten felmérje és megértse ezt a folyamatot, majd az orvoslására valódi megoldásokat tudjon kínálni.

„A közösségi tudomány egy véget nem érő folyamat. Mindig van valami új projekt vagy valamilyen új irány. Csak bátorság kell – mondta Lovász Dávid. –

Miért érdemes közösségi tudománnyal foglalkozni? Mert pozitív társadalmi tevékenységeket indít el szerte a világban.

Ráadásul sok olyan projekt is van, amelynek végzői nem is tudják, hogy az, amit tesznek, közösségi tudomány.”

Az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Tittel Pál Könyvtárának közösségi tudományhoz kapcsolódó munkáját bemutatva Oszlanczi Krisztina főigazgató hasonló gondolatokat fogalmazott meg. „A közösségi tudomány valójában régóta jelen van a mindennapjainkban, csak a tudatosság hiányzott: nem volt nevén nevezve az, hogy amit csinálunk, közösségi tudomány. Mert mi él a köztudatban rólunk, mit csinál egy könyvtár? Még mindig tartja magát az a sztereotípia, hogy a

könyvtáros csak leveszi a könyvet, visszateszi a könyvet, meg lehet a könyvtár adatbázisában kattintgatni. Pedig a könyvtáros lét és a könyvtár világa rendkívül sokszínű.

A könyvtár mindig is a közösségi tudomány tere volt, csak ennek nem volt neve”

- mondta Oszlanczi Krisztina.

Az előadó a közösségi tudomány világába tartozó, korábban megvalósult egri összefogások közül kiemelte a Beszélő utcanévek című projektet, amely a lakosság bevonásával Eger utcanéveinek színes történetét mutatja be.

A szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár képviselőjében Sikaláné Santa Ildikó igazgató kiemelte a könyvtár irányításával és hat Csongrád-Csanád vármegyei könyvtár összefogásával létrejött, 2011 óta folyamatosan bővülő digitális gyűjteményt, amely a Csongrád-Csanád vármegyei helyismereti kiadványokat, fotókat, kéziratokat, képeslapokat, plakátokat teszi széles körben hozzáférhetővé. A közeljövőben a közösségi tudomány keretében megvalósuló projektjeik között pedig olyan tervek merültek fel, mint a Csongrád-Csanád vármegyében található utak melletti kereszték történetének bemutatása a Csongrád Megyei Honismereti Egyesülettel együttműködésben vagy a Szegedi Gombász Egyesület tervébe bevonódva a Dél-Alföldön előforduló gombák feltérképezése.

A Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtár és Levéltárát képviselve dr. Tóth-Lipták Péter előadásában hangsúlyozta, hogy „a könyvtár hiteles hely”, ezért elengedhetetlen résztvevője és minőségi őre lehet a közösségi tudománynak.

A miskolci II. Rákóczi Ferenc Könyvtár képviselőjében Varga Gábor a közösségi tudományhoz kapcsolódó, jövőbeni projekttervek közül megemlítette egy Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye aprófalvait bemutató képeslapgyűjtemény tervét egy nagyobb, vármegyei digitális gyűjtemény részeként, valamint Miskolc testvérvárosa, a bajor Aschaffenburg levéltára digitális projektjének mintájára egy olyan program megvalósításának ötletét, amellyel közkinccsé lehet tenni a polgári lakosság által felajánlott azon dokumentumokat – például fotókat, levelezőlapokat –, amelyek elmesélik a város történetét. Varga Gábor hangsúlyozta, hogy mintegy 70 ezer helytörténeti dokumentuma van a II. Rákóczi Ferenc Könyvtárnak, amelyeket digitalizáció útján közkinccsé szeretnének tenni.

A zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtárból Székér Ármin és Takács Adrienn a közösségi tudomány határtalan lehetőségein belül három induló projektjüket mutatta be. Székér Ármin elmondta, hogy mivel a természethez kapcsolódó, a természetben tett megfigyelésekre alapozó projektek mindig népszerűek a lakosság körében, a könyvtár kis kertjéhez kapcsolódva elindították *Legyél Te is bogaras!* című közösségi tudományos programjukat, amelyhez sok inspirációt és segítséget kapnak a Magyarország ízelt lábú élővilágát bemutató közösségi ismeretterjesztési oldalról is. Takács Adrienn pedig egyrészt a *Mitől leszünk mi zalaiak, egerszegiek?* című projekttervüket mutatta be, amely a zalai identitást meghatározó kulturális örökség gyűjtésére irányul majd szakmai partnerek és civil szervezetek bevonásával, másrészt a *Modern göcseji füveskönyv* tervét ismertette, amely a helyi gyógynövényekről és a felhasználásukhoz kapcsolódó szokásokról szólna, és szintén a közösségi tudomány eszköztárát használva születne meg.

A konferencia zárásaként Kerékgyártó Ágnes, az FSZEK Szociológiai Gyűjteményének vezetője és a könyvtárhoz kapcsolódó közösségi tudományos projektek munkacsoport-vezetője tartott előadást *A közösségi tudomány projektek alapja – a helyi munkacsoport felállítása, tervezés és az újratervezés* címmel a konferencián jelen lévő könyvtárosok közösségi tudományos munkacsoportjainak támogatására és inspirálására.

A Magyar Tudományos Akadémia alapításának 200. jubileuma alkalmából szervezett **Sokszínű tudomány** című ünnepi rendezvénysorozat keretében **2026 májusában az MTA Könyvtár és Információs Központ programjai** várták az érdeklődőket.

A rendezvényekről részletesebben az Akadémia Könyvtárának ünnepi programfüzetében olvashatnak.

https://mta.hu/mta_hirei/nelkulunk-nem-megy-a-konyvtarak-szerepe-a-kozossegi-tudomanyban-konferencia-az-mta-kik-szervezeseben-115437